

Evolusjon i aksjon

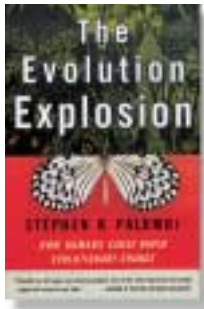
Palumbi SR

The evolution explosion

How humans cause rapid evolutionary change. 227 s, tab, ill. London: Norton, 2002.

Pris GBP 12

ISBN 0-393-32338-2

Evolusjon kan skje så raskt og påvirker så hyppig at den forandrer hvordan vi alle lever. Legemidler som plutselig ikke lenger virker fordi sykdomsorganismene evoluerer (endrer seg), insekter som overkommer de mest virkningsfulle

pesticidene, HIV-virus som kun kan bli behandlet med legemidler i noen måneder fordi de evoluerer motstand mot de nyeste legemidlene – alt dette skjer rett foran øynene våre, drevet av moderne medisin, industri og jordbruk. Kunnskap om evolusjon er derfor sentralt for oss og våre moderne liv. Likevel er det som læres bort i skolen, langt fra imponerende, og i USA – den hjemlige konteksten for boken *The evolution explosion* – blir evolusjonsperspektivet i tillegg aktivt motarbeidet på alle nivåer av politisk konservative og religiøst motiverte mennesker (kreasjonister). Boken er skrevet av en professor i biologi ved Harvard University. Stephen R. Palumbi ønsket å skrive en bok for den opplyste allmennheten som viste i praksis hvor viktig evolusjonskunnskap er. Resultatet er blitt vellykket, leseverdig og tankevekkende.

The evolution explosion består av ti kapitler. Kapittel 1 er en kort innledning etterfulgt av et kapittel om generell evolusjonsteori for å gi leseren en oversikt. Videre presenteres evolusjonsprosessens «drivkraft», nemlig *naturlig utvalg*. Skal det skje evolusjon, må det være variasjon, forskjeller i reproduksjon og arv til stede. Hver av disse elementene utdypes og forfatteren viser hvordan naturlig utvalg fungerer. Deretter fokuserer Palumbi i kapitlene 4–8 på temaene antibiotikaresistens (4), evolusjon av HIV-viruset (5), kjemisk «krigføring» mot insekter (6) og ugress, inkludert bruk av bioteknologi og genmanipulering (7) og overfiske (8). Jeg likte spesielt godt kapitlet om overfiske der forfatteren bruker såkalt livshistorieteori til å forklare at fisken vi drar opp av hav og elver i dag, er mye mindre enn for noen tiår siden. Poenget er at når man bevisst tar de største individene av en gitt alder vil det settes premie på de gjenværende variantene med mindre kroppsstørrelse. Over mange generasjoners høsting vil derfor kroppsstørrelsen gå ned, i tråd med veletablert evolusjonær teori. Kapittel 9 tar opp om mennesket fremdeles

evoluerer og fokuserer i hovedtrekk på cystisk fibrose og HIV.

Boken avsluttes med et kapittel om kulturell evolusjon hos. Palumbi viser på en overbevisende måte hvor viktig evolusjon er for våre liv, og jeg håper boken får mange lesere.

Iver Mysterud

Biologisk institutt
Universitetet i Oslo

Referanseverk om AIDS i Afrika

Essex M, Mboup S, Kanki PJ, Marlink RG, Tlou SD, red

Aids in Africa

2. utg. 724 s. New York: Kluwer, 2002.

Pris EUR 203,50

ISBN 0-306-46699-6

Det er sjelden jeg leser en murstein av en fagbok på 700 sider fra perm til perm, men nå har jeg gjort det. Denne andre utgaven av *Aids in Africa* kommer på et tidspunkt da antiretroviral terapi for første gang er blitt en realistisk mulighet for millioner av afrikanske HIV-smittede.

Redaktørene er fra Harvard i USA, Senegal og Botswana, og de over hundre forfatterne er hovedsakelig amerikanske og afrikanske med et lite skandinavisk innslag. Boken er en altomfattende kunnskaps- og referansekilde med beskrivelse av det meste som per 2002 finnes av gode studier innen grunnforskning, epidemiologi og klinikk. Kapitlene dekker patogenese, diagnostikk og sykdomsoppfølging, behandling, forebygging, omsorgsaspekter og politikk/økonomi. Det er enkelte eksempler på overlapping særlig i de kliniske kapitlene, men alt i alt fremstår boken som velredigert og beundringsverdig allsidig.

Vektleggingen av det som er spesielt viktig i en afrikansk sammenheng er tydelig, men behøver ikke å skremme noen som stiller med AIDS i Europa fra å skaffe boken. Tvert imot kan Afrikas dyrekjøpte erfaringer bli vesentlige for kommende gjennombrudd innen vaksine- og medisinutvikling og patogenetisk forståelse. AIDS-forskning vinner på å være gjensidig sør-nord-forskning, og boken viser hvor nyttig sør-nord-samarbeid er.

Det er praktiske forslag til hvor man kan og ikke kan kompromisere der ressursene er små. Det er viktig her hvor jeg tilbringer mitt forskningsfriår i Ngaoundere i det nordlige Kamerun. Et av de viktigste dilemmaene nå i starten av antiretroviral behandlingsprogramstart, kan bli den sparsomme tilgjengeligheten av laboratorier som kan monitorere resistensutvikling. For meg som har allmennpraksis som utgangspunkt, blir det bekreftet hvor viktig det er å forstå basalmedisinske forutsetninger om man vil gjøre klinisk nytte for seg i dette feltet. Det blir også bekreftet hvor viktig det er med

allmennpraktikerens brede, pragmatiske vinkling på diagnostikk, klinikk og omsorg. Siste kapitlet om internasjonalt samarbeid og mobilisering er skrevet av to Verdensbank-forfattere og har etter min mening en for apologetisk vinkling. Den destruktive effekten av bankens og det internasjonale pengefondets «cost recovery»-politikk fra slutten av 1980-tallet blir underkommunisert med unnskyldninger om at afrikanske presidenter i perioden sjelden stilte opp på internasjonale AIDS-konferanser.

Egenbetalingsprinsippet har ligget og ligger fortsatt som en klam hånd over allmenn tilgjengelighet av helsetjenester og skoleundervisning og sosial velferd i sin alminnelighet i de fleste afrikanske land. Bildematerialet kunne vært litt rikeligere i de kliniske kapitlene. Forkortelser er forklart første gang de forekommer, men en samleliste hadde vært bra. Indeksen kunne vært mer fullstendig, og jeg fant noen trykkfeil. Bøker fra Kluwer forlag er ofte dyre, men man får noe for pengene. I takkelisten er det oppført to medisinalfirmaer som takkes for støtte til å gjøre boken tilgjengelig i de fattigste landene. Boken utkom i oktober 2002, så det er kanskje ikke så rart at legene i det regionale AIDS-programmet ikke kjenner den ennå. To av bokens forfattere er fra Kamerun, men en forespørsel til en bokhandel i hovedstaden har etter et par uker ikke resultert i noe pristilbud.

Knut Arne Holtedahl

Institutt for samfunnsmedisin
Universitetet i Tromsø

Ultralyd i gynekologi og fødselshjelp

Sohn C, Tercanli S, Holzgreve W, red

Ultraschall in Gynäkologie und Geburtshilfe

2. utg. 851 s, tab, ill. Stuttgart: Georg Thieme, 2003. Pris EUR 199

ISBN 3-13-101972-7

Boken som er skrevet på tysk, er en omfattende lærebok om bruk av ultralyd i faget gynekologi og fødselshjelp. Den henvender seg fortrinnsvis til gynekologer, men kan også være av interesse for jordmødre som utfører ultralydundersøkelse av gravide.

Boken begynner med historikk om ultralyd og basal ultralydfysikk, før den tar fatt på hoveddelen om obstetikk. Systematisk gjennomgås først og fremst føtal, men også maternell diagnostikk i svangerskapet. Videre omtales patologi. Hjelpemidlene er informative tabeller, fargetegninger og mange ultralydbilder og fotografier av patologisk-anatomiske preparater. Diagnostikk, behandling og prognose av tallrike føtale tilstander blir beskrevet, illustrert og diskutert. Forfatterne behandler først alle organsystemer systematisk, før de diskuterer